

(המשך מעמוד 43)

מבלי שאקרא לכך סוציאליזם, במשך שר לוש שנים, במלחמת העולם הראשונה, הייתי קצין בצבא התורכי, וזה היה מיבחו אזורי מאוד. תהארי לעצמך, מתל-אביב הקטנה, הטרוריסטית, הצנועה הנעתי פתאום לקורס קצינים. ישנתי על הריצפה עם לאומים שונים שבשליטת האימפריה ה עותומנית, הייתי מפקד של עיר שנכבשה על-ידי התורכים ועברתי פאקולטה להר מניות, שאחרי-כך התגבשה אצלי להכרה סוציאליסטית.

כשנגמרה המלחמה נסעתי לאנגליה, וגרתי בדירה של שני חדרים עם משה שרת. ואז הצטרפה אלינו חברתו, צפורה. ואחר-כך הייתי העד היחידי בחתונתם.

נדפאח הוא קודנו שלנו. אז שאני לא אדבר אתו?

ציפורה הייתה אחותו של שאול אביגור. בלונדון הצטרפנו לסניף של סועלי-ציון, שהיו מזוהים עם אחדות-העבודה בארץ. היכרתי באותה תקופה מהמנהיגות זהסי תדרותית רק את בן-גוריון, שגר זמן מה בלונדון ואת ברל כצנלסון, שבכל פעם שהגיע ללונדון היה מתגורר אצלנו ב דירה.

במשך לימודי בלונדון התרכזתי בשני נושאים: כלכלה מדינית ולמידת האימי פריה הבריטית. הבנתי שאני רוצה וצריך להשתלב בה ושגורלי להשתלב בה. את צריכה לדעת, כבעשר השנים שהייתי תחת שילטון תורכי לא חלמתי שתהיה סה מדינה יהודית. כשעליתי ארצה, בגיל 9, בשנת 1907, היו בארץ 40-50 אלף יהודים, רובם בערים הקדושות, והיו כר מובן המושבות של הברון, ועוד נוסדו דגניה א' וכינרת.

אתה בא, כמדומני, ממישי סחה אמירה מאוד.

אני בא ממישפחה ציונית. אבי, מרדכי

דוקטור רופין, גיסי, היה גרמני ונשאר נתין גרמני. כשהתחילה מלחמת-העולם הראשונה, היו צרפת אנגליה ורוסיה מצד אחד, גרמניה של הקיסר וילהלם ואוסטריה הונגריה של פרנץ יוזף מצד השני, ואר טריטו גם תורכיה עמדה להיכנס, חשבנו מה יהיה איתנו. אנחנו נתינים רוסיים והכסף שלנו ברוסיה.

אבל לא! לא! המושג יורדים שאת ואני היים אותו וכשיו לא היה, אבל היה ברור שלא נוששים את הארץ! היה מה שלא היה, את הארץ לא עוזבים! היו רבים שעזבו. היה מצב קשה, אולי לאבא שלי הייתה איוו רורבה של כסף, אבל אנחנו לא עזבנו. והתורכים סחטו אותנו כמו לימון. כעבור שנה, בתחילת 1916, גייסו אותנו לצבא כבוגרי גימנסיה יבולת לשלם כופר ולהשי.

תחרר מהצבא.

לא עלה על דעתי שמפני שלאבי יש כסף, אוכל לצלל זאת. הרי תלמידים אחרים מהגימנסיה לא יכלו לשלם כופר, ואני לא התכוונתי להניח להם להתגייס ולהישאר בבית. הלכתי לצבא התורכי.

היכן היית כאשר נוסדה ההסתדרות?

הייתי כבר מבוגר וגרתי באנגליה, ור בינתיים הייתה המהפכה ברוסיה, ואני מודה שבמשך כמה חודשים קסמו לי לנין וטרופקי. אבל מתוך לימוד בספריה הבנתי שאצלי הדמוקרטיה קודמת לדיקטטורה, ואפילו לסוציאליזם, ואני ידעתי שאחרי ארבע שנים בלונדון אני יכול לחזור הביתה. בסוף שנת לימודי השלי- שית קיבלתי מיכתב מאליהו גולומב: "דויד תעזוב את הלימודים ותבוא לוויה לארוח נשק". אז התחיל המאבק עם ה ערבים, ברור נרצה ביפו, טרומפלדור בתל-חי, היה פוגרום בירושלים ו'בוטוסיני סקי נכלא. אמנם הנציב העליון היה הר ברט סמואל, שהיה איש משכיל וליברלי,

אבל באופן פסיכולוגי הם לא ידעו להת- מודד איתנו. הם לא ראו פרצופים כמו שלך בניגריה. בצילון ובגאנה. הם לא יכלו לקבל את זה שאצלנו יש תימורת סימפוגית עם טוסקניני ויאשה חפק. הם התפוצצו מבחינה פסיכולוגית.

אני ידעתי שאנחנו בארץ יכולים להי- קלט בבניית הארץ, והנה הגיעה עליה שלישיית, והביאה את בת-דודתי רוזה כהן, האמא של יצחק רבין. עליה של אנשים משכילים, הרוצים להיות חוטבי עצים ר שואבי מים, והתנועה הקיבוצית הלכה וגדלה. נוספו קיבוצים לכינרת ולדגניה, ונרכשו קרקעות על-ידי הקרן-הקיימת, ו הוקמה חברת-הכשרת הישוב והברות ל- אומיות אחרות, וצמחה מנהיגות עם בן- גוריון וארלוזורוב, ואני ידעתי שאני רוצה להשתלב בחיים הסוציאליסטים בארץ.

היית בן-בית בכיתו של הרברט סמואל באנגליה.

נכון, הייתי אוכל אצלו ארוחת-צהריים כל יום ראשון. את יודעת, אנחנו בתל- אביב הקטנה היינו מישפחה אחת קטנה. היכרנו כולם את כולם, ואדווין סמואל, בנו של הרברט סמואל, התאהב בהרטה גרובוסקי, חברתי מנוער. כולנו היינו חברי רה אחת, חוזה, אחותו של דב הוז ועדה, אשתו של אליהו גולומב, היו בקשרי

אם אתה היתה סגן-מנהל, זה גם טוב בשביל הבנק. מה אתה שואל אם אתה מתאים! כמה אתה מקבל בסולל בונה? 9 לירות? בן-דודך, אליהו לבונטין, ש עובד בבנק כבר עשר שנים, מקבל 40 לירות. אתה תקבל 30 ותקדום. אתה בחור צעיר. ואו הוא אמר שלוש מילים שנתנו לי צביטה בלב: "תהיה יותר טוב".

באתי לירושלים, אמרתי לגיסי, ארתור רופין, שאני מתעצל לנסוע לתל-אביב. אם יראה את הופיין, שיאמר לו שאני לא רוצה להיות יותר טוב, ונשארת רי התחלתי את סולל בונה מההתחלה. מרכזו עבר לתל-אביב. המהנדס הראשי של ה בריטים היה נובל. הוא שיתף איתנו פעו- לה ובמקום לבנות את הכביש מעכו לצפת, בנינו למעשה את כביש יבנאלי-כינרת. וכך, לאט לאט, עשינו והתגברנו והקמנו מחדש את סולל בונה ואחרי-כך את כור.

היית נשוי באותה תקופה?

בשנת 1930 התחתנתי עם אשתי, אם ילדי, רות. רות נפטרה ב-1945, התחתנתי עם הסופרת ברכה חבס. היא נפטרה ב- 1968. ב-1969 התחתנתי עם אשתי הנו- כחית, ציפורה. אף פעם לא התחתנתי עם חתולות. אשתי הראשונה הייתה בת גילי, 33, כשהתחתנתי. ברכה הייתה בת

הכהן עם פרס אילו ידע שימעון שהמפלגה תנצח בראשות נבו, היה מוותר!

45, וגם ציפורה כבר גירשה שלושה בע- לים כשהתחתנתי.

אחת התקופות המפוארות בחייך הייתה תקופת היותך שני ריך ישראל כבורמה. בורמה הייתה אז ארץ בתני ידועה, רחוקה וני- דחת. נאלצת לעזוב את תפקידך כחבר-כנסת כדי לנסוע לבורמה. מדוע הסכמת?

אחרי שהקמתי את סולל בונה, הייתי מעורב כל הזמן בפעילות בהנהגה במח- תרת ששיתפה פעולה עם אנגליה בדבר הזה שזיעזע את העצבים של כ"ג יורדי הסירה. שירתתי את הסוכנות היהודית שבראשה עמד אח ורע כמו משה שרת.

מובנו מושחת שאני כמזהה. הוא מולסי- מילארדו. אנחנו צריכים לתת לו אישור צבאי?

והייתי חבר-כנסת. במחצית השנייה של 1953, אחרי שיחה של חמש דקות עם בן-גוריון ושרת, הם אמרו לי: דויד, הת- פטר מהכנסת ולך להיות שגריר בבורמה. אמרתי להם שאני אחפטר מהכנסת וביי נתמים אחד יקסוף במקומי. ביקשתי זמן לחשוב, אמרתי שאני צריך לדבר עם ברכה. החלטתי לקבל את התפקיד. הייתי (המשך בעמוד 62)

שכנות, וכולנו למדנו בגימנסיה והיינו חברים במקהלה ושיחקנו כדורסל והתי- רחצנו בכריכות של הערבים בפרדסים. היכרנו אחד את השני, וכשהדסה התי- חתנה עם אדווין, הייתי שם כרבי-בית. שני ארץ-ישראלים בגולה.

ספר די עז השתלבותך ב- מיפעץ ההסתדרותי וב"סולל בונה".

כשהגעתי ארצה, כתב משה שרת מיכר תבה-מצלה לדויד רמן. וכך הייתי מראי שוני סולל בונה בחיפה. היה ברור לי שמה שהאנגלים יכולים לעשות, אנחנו יכולים לעשות טוב יותר. לא רצינו להי יות שכירים והקמנו את תנובה ואת ה- משביר ואת חברת-הביטוח הסנה. מה גלי חמנו על עבודה עברית ובמשק הממשלתי. באותה תקופה התאחדו אחדות העבודה עם הפועל הצעיר והקימו את מיפלגת- פועלי-ארץ-ישראל, ואני הייתי פעיל ב- מיפלגה. לא כפקיד, אלא כמנהל בסולל בונה, עם דבקות במסרה, מתוך שיקולים שלי.

אני אגיד לך דבר, סולל בונה הוקם ב- 1923, וב-1927 פשט את הרגל, בלי חוכ- מות. הייתה תקופה קשה בארץ. היה משי בר כלכלי וחוסר-עבודה הייתה קבוצה שעובדה את הארץ בחזרה לרוסיה. לי אישית הבעיה לא הייתה קשה. בנק לאומי של היום נקרא אז בנק אנגלו-פלסטיונה, והמנהל שלו היה הלונדי בשם הופיין. הוא גר אצלנו בתל-אביב בקומה השנייה. כשפשט סולל בונה את הרגל, הוא קרא לי ואמר לי: "מנהל הבנק בחיפה, קלרמן, יצא לפנסיה, אחד, נתן, יהיה המנהל, ואתה תהיה הסגן." אמרתי שאני לא מבין בבנקאות. אבא שלך הוא מרדכי בן הליל [הכהן, מבזנר] - שהוא האת של אמא שלך, ונשוי לבת של אחי-העם הוא הדוד, שלך בחיפה יש עשרת אלפים יהודים, ושני יהודים חברים במועצת-העיר. שבי תאי לוי ואתה, לצד עשרה ערבים. אז

הכהן עם שרת גרתי עם משה שרת וציפורה בדירה אחת. הייתי עד יחידי בחתונתם.

אבל לא הבין את הערבים ומינה כסעות את חאג' אמין אל-חוסייני למופת בירר שלי. אז אליהו כתב לי לנסוע למיד, נסעתי ורשם הו אליהו גולומב ועוד הלוח מארץ-ישראל, שמו היה לוי שקולניק, ו- עוד שני שומרניקים. ארזנו נשק במרתף, תפסו אותנו על חם ועצרו אותנו. וזה גרם לי להפסיד שנת לימודים. אגב, ה- הסתדרות החוקה של הפועלים באנגליה השפיעה עלי ושבתי את ליבי.

בן הליל הכהן, היה סופר ידוע, סוחר וחשפין. אני לא רוצה להשתמש במילה עיר, אבל הוא היה מאוד מאוד אמיד. בבית דיברו רוסית ויידיש, והיה לנו גם מורה לעברית. אני למדתי בחדר מתוקן, עם מורים שאבי העלה אחרי-כך לארץ. לפני שעלינו מרוסיה, אבי ביקר כאן ש- לוש פעמים והחליט לעלות. כשהגענו ל- כאן, נסע אבי פרדס בראשון-לציון, ונעזר רק בעבודה עברית. אחרי-כך בנה את ה בית הראשון בן שתי הקומות בתל-אביב. הנאמנות של ה ישוב התורכי הייתה אז בשפל. היינו אז תחת חוקי הקפיטולציה, והיה לנו נוח, כי נשארו נתינים רוסיים.